

ספרי' — אוצר החסידים — לויבאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן
מליובאוויטש

זאת חנוכה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושתיים לבריאה

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' רחמים ב"ר יואב ע"ה

אנטיאן

נפטר בדמי ימיו - בליל שמע"צ ה'תשס"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

כתובתינו באינטרנט: <http://www.moshiach.net/blind>

זאת חנוכה

א. דער לעצטער טאג חנוכה ווערט אנגערופן ע"פ מנהג ישראל, זאת חנוכה¹, ובפשטות אין דאס דערפאר וואס אין דער קריאת התורה פון דעם טאג לייענט מען, זאת חנוכה המזבח².

וויבאלד אז מנהג ישראל תורה היא, און אלע ענינים בתורה זיינען כדיוק, אין מובן, אז דער שם, זאת חנוכה מיינט ווי דער פירוש ומשמעות התיבות וואס מען זאגט: זאת חנוכה — דאס איז חנוכה.

און היות אז דאס ווערט געזאגט אויף דעם לעצטן טאג, קומט אויס, אז דאס מיינט (כאילו) אז דוקא יום ח' איז חנוכה!

לכאורה וואלט מען דעם תוכן פון דאס איז חנוכה געקענט פארטייטשן אין דעם מובן: מיט דעם טאג ווערט חנוכה פארענדיקט און נשלם: אדער בסגנון אחר — יעצט (ביום ח) האט מען שוין (אלע ימי) חנוכה.

אבער דאס איז ניט גלאטיק, ווייל עס איז היפך פון משמעות שם, וואס דער שם (זאת חנוכה), באציט זיך צו דעם טאג: און ווי דער פירוש פון, זאת חנוכה המזבח אין תורה: דער ווארט, זאת מיינט, אז מען ווייזט אז אויף א (זאך) יום מיוחד³.

ב. בנוגע די ימי חנוכה איז יודע די שאלה, צי אלע טעג, הם מציאות אחת או נפרדים⁴, און די נפק"מ להלכה איז בנוגע א גר שנתגייר באמצע חנוכה אדער א קטן שהגדיל — צי זיי זיינען מחוייב אין נרות חנוכה. און דער ראגא"ט שאווער⁵ איז דאס תולה אין פלוגתת הראשונים בנוגע לנרות חנוכה.

עפ"ז, אנגעמענדיק אז די ימי חנוכה זיינען א מציאות אחת, וואלט מען לכאורה געקענט מסביר זיין וואס מען רופט אז דעם אכטן טאג, זאת חנוכה: וויבאלד אז זיי זיינען מציאות אחת, א שטח אחד, קומט אויס, אז כל זמן מען האט ניט אלע ימי חנוכה, פעלט אין דער גאנצער מציאות פון חנוכה. און דער פאר קען מען זאגן, זאת חנוכה ערשט ביום ח, היות אז ער איז משלים ימי חנוכה ובמילא מהווה די מציאות פון חנוכה.

דערמיט וועט מען אויך פארשטיין די שייכות פון, זאת חנוכה צו, זאת חנוכה המזבח וואס שטייט נאך דעם גמר ההקרבה פון די אלע י"ב נשיאים — ווארום אויך דארטן איז עד"ז: כאטש יעדער נשיא האט מקריב געווען אין א באזונדער טאג, ווערן אבער די הקרבות פון אלע י"ב נשיאים פאררעכנט (אויך) ווי א נקודה אחת פון חנוכה המזבח —

נד.

האמור לעיל שייך במיוחד לתקופתנו זו — שהתקוה והאני מאמין בכל יום שיבוא היא ביתר שאת וביתר עז, ועד שנראה במוחש הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

המצוה שיש לה סגולה מיוחדת לקרב את הגאולה, היא, מצות הצדקה — גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה¹.

ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר במצות הצדקה, ומה טוב שההוספה בצדקה תהי' תיכף ומיד, כדי שגם הגאולה (שבאה ע"י מצות הצדקה) תבוא תיכף ומיד.

ובפרט שכיון ש, אין גוי אתנו יודע עד מה"ל, הרי יתכן שהדבר היחיד שחסר להבאת הגאולה אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!...

ובלשון הרמב"ם² — פס"ד להלכה — „צריך כל אדם שיראה עצמו . . . וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב . . . עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה“, היינו, שפעולתו של יהודי אחד, מבוגר או ילד, שנותן פרוטה אחת לצדקה, גורמת לו ולכל העולם, תשועה והצלה דגאולה האמיתית והשלימה.

(משיחת נר א' דחנוכה תשנ"ב — במעמד, פרוטומי ניסא עולמי)

- (1) בי"ב י"ד, א. וראה תניא פל"ז.
- (2) תהלים ע"ד, ט.
- (3) הלי' תשובה פ"ג הי"ד.

(1) ראה ד"ה ברוך שעשה נסים (נדפס באוה"ת בראשית כרך ה תתקנז, ב ואילך) ספ"ד.
 (2) כ"פ נשא ז, פד. שם, פח. וראה לקמן בפנים.
 (3) ראה תוד"ה נפסל מנחות כ, ב. מהר"ל הובא ברמ"א י"ד ששע"ז ס"ד. ובכ"מ.
 (4) וכן לשון זה"י — ראה הנסמן בהערה הבאה.
 (5) ראה פריש"י ח ט, יו. בא יב, ב. בשלח טו, ב שמיני יא, ב. ועוד.

(6) ראה צפ"נ מהד"ת נט, ג — נעתק בצפ"נ כללים בערכו.
 (7) צפ"נ שם.
 (8) וראה כלי חמדה קונטרס המילואים (כ"פ מקץ — חנוכה) כ"פ דברי הראשונים וכל הלילות הם מצוה אחת וכל זמן שאינו מדליק כל הלילות לא קיים המצוה כלל. והוא חידוש גדול. ולפענ"ד צע"ג.

סעיף ח) — עדין איז בנוגע די נרות חנוכה, אז די הדגשה אין גדר המקבל בנרות חנוכה (כנ"ל סעיף ט) איז פאר-בונדן דערמיט וואס דער ענין פון די נרות איז — להאיר את החושך דוקא.

ווי ס'איז מודגש אין תנאי המצוה — סיי אין מקום ההדלקה: על פתח ביתו מבחוץ⁶³, און סיי בזמן ההדלקה ושיעורה, משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק... עד דכליא ריגלא דתרמודאי⁶⁴ —

ווייל דער ענין פון נרות חנוכה איז — צו באלייכטן דעם חוץ (חושי), דעם חושך פון רשות הרבים, טורי דפרודא, אז עס זאל ווערן דער, והוי' יג' חשכי⁶⁵, ביז אז דער חושך גופא זאל מאיר זיין⁶⁶.

און דערפאר דארף מען האבן דעם „בפועל“, און דער „בפועל“ ווי דאס איז מצד גדר התחתון — וכידוע⁶⁷ אז דער „בפועל“ שמצד כחו ית' איז במדריגת הכח: דוקא בשעת מ'האט דעם „פועל“

ווי דאס איז מצד דעם גדר התחתון — מאכט דאס איבער דעם חושך גופא.

און דאס איז אויך דער עילוי פון „זאת חנוכה“, וואס דעמאלט האט מען דעם ריבוי נרות מצוה בפועל, ובמילא מובן, אז דער „אור“ פון „זאת חנוכה“ האט דעם כח צו באלייכטן און איבערמאכן א גרעסערן און טיפערן חשך.

דערפון האט מען אויך די הוראה לימינו אלה, אין דעם חושך כפול ומכופל פון זמן הגלות, ובפרט דעקבתא דמשיחא⁶⁸ — אז דער וועג צו איבער-מאכן דעם חשך איז, דורך מרבה זיין אין נר מצוה ותורה אור, א ריבוי אור בפועל, און אריינשיינען, אריינטראגן דעם ריבוי אור אין מקום החושך גופא, אין רשות הרבים,

און דאס ברענגט אראפ דעם „והוי' יג' חשכי“, בקיום היעוד, ולילה כיום יאיר⁶⁹, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מקץ תשל"ג, תשמ"ט)

לקו"ש חכ"ה ע' 243

(63) שבת כא, ב.

(64) ש"ב כב, כט.

(65) ראה בארוכה ד"ה כי אתה נרי ה' בתורא, שערי אורה ואוה"ת דרושי חנוכה. ועוד.

(66) ראה הנסמן בהערה 31. וראה לקו"ש ח"ט ע' 194.

(67) ראה תורא (מא, א) ושערי אורה שם (ספי"ט) דוהוי' יג' חשכי קאי על החושך דדורות האחרונים דעקבתא דמשיחא.

(68) תהלים קלט, יב. וראה שערי אורה שם, ובכ"מ.

חנוכת המזבח — איז פארשטאנדיק פון מדרשי⁷⁰, העלה עליהם הכתוב כאילו כולם הקריבו ביום ראשון וכאלו כולם הקריבו ביום אחרון⁷¹, ד.ה. אז די צוויי טעג (יום ראשון ויום אחרון) זיינען כולל אין זיך אלע צוועלף טעג, און דערפאר איז דא אין זיי „זאת חנוכת המזבח“ (די חנוכה איז איין נקודה, כנ"ל).

ועפ"ז צריך ביאור בנוגע לחנוכה: אויך ביי חנוכה געפינט מען אז דער יום ראשון פון חנוכה איז, כולל ז' הימים⁷² [און דער נס פון יום ראשון איז בא-שטאנען אין דעם וואס מ'האט געפונען דעם פך שמן⁷³, און דאס איז לכאורה „עיקר הנס“, היות אז דאס האט געגעבן די אפשריות אויף דער הדלקה אין די אלע ימים. קומט אויס, אז די הדלקה פון אלע ז' ימים שלאח"ז ווערט נכלל אין (דעם נס פון) יום ראשון ווען מצאו פך השמן⁷⁴].

ולפי"ז: כשם ווי בא חנוכת המזבח שטייט „זאת חנוכת המזבח“ סיי בנוגע ליום ראשון סיי בנוגע ליום אחרון — אזוי האט אויך לכאורה געדארפט זיין ביי חנוכה⁷⁵, אז אויך דער יום ראשון

די אלע צוועלף שטעלן צוזאמען אן איינציקע „חנוכת המזבח“. און דער-בער זאגט דער פסוק „זאת חנוכת המזבח“ דוקא נאך דעם גמר ההקרבה פון אלע י"ב נשיאים, וואס דאן ווערט אויפגעטאן די מציאות אחת פון חנוכת המזבח, דורך די צוועלף טעג צוזא-מען⁷⁶.

מען דארף אבער פארשטיין: אויך בא אנדערע יו"ט ווי ז' ימי הסוכות⁷⁷ גע-פינט מען א סברא ודיעה אז אלע ז' ימים „הוי מציאות אחת“⁷⁸, און אעפ"כ גע-פינט מען ניט אז מ'זאל מדגיש זיין בנוגע יום האחרון אז „זאת“ — דאס איז (דער ענין פון) חג הסוכות וכי"כ.

ג. אויך דארף מען פארשטיין:

בנוגע צו „חנוכת המזבח“ שטייט דער לשון „זאת חנוכת המזבח“ סיי בנוגע דעם ערשטן טאג פון חנוכת המזבח — „זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו“⁷⁹, און סיי בנוגע דעם לעצטן טאג (יום י"ב) — „זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו“⁸⁰. און דער טעם פארוואס מען זאגט אויף די צוויי טעג (דוקא) „זאת

(9) ראה לקו"ש נשא כט, סעי"ב.

(10) להעיר מרוקח ריש הל' חנוכה, סמך שמן נרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים. וראה מדרש חנוכה. ועוד. ובסדר הדורות (ג"א תרכב) דמה שעשו חנוכה ח' ימים, יען קודם לכן לא היו יכולים לעשות סוכות מפני להציהם, ולהעיר מכלי חמדה שם.

(11) צפ"ע שם מד, סעי"ב (נעתק במפענח צפונות פי"ג ס"א).

(12) נשא שם, פד.

(13) שם, פה.

(*) להעיר משבת כא, ב. כנגד פרי החגיגה וראה תורא לד, ב. אוה"ת בראשית שם דרושי חנוכה תחקמב, ב. משום שהוא ענין א' עם סוכות וביה לא פליג רק משום מעלין בקדש.

(14) במדבר פי"ד, יג (בסופו). ועדין שם לפני"ג פ"ג, ט. הובא בלקו"ש שם.

(15) שערי אורה ד"ה כמ"ה בכסלו פמ"ב.

(16) מאירי שבת כא, ב.

(17) ראה שערי אורה שם.

(18) להעיר מעט"ז לשו"ע אריח סתרע"א: כל דיני חנוכה נאמרו למשה מסיני בפי זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל. ע"ש. וראה רוקח שם: זאת חנוכת המזבח בנימטריא זאת יהי בימי חשמונים... ביום המשח אותו מאת בנימי חנוכה ביום עשרים וחמשה בכסלו.

(19) ראה רמ"א אריח (סתרע"א ס"ב): וי"א שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות משום דבאותן הימים הי' חנוכת המזבח.

ולכמה דיעות נקרא חנוכה ע"ש חנוכת המזבח שבימי החשמונאים שנותר ובנאוהו — ראה אור

חנוכה האט געדארפט אנגערופן ווערן „זאת חנוכה“²⁰.

ד. וייל נקודת הביאור בזה:

ס'איז פאראן א חילוק צווישן ווי דער יום ראשון דחנוכה איז כולל כל ימי חנוכה און ווי יום אחרון איז כולל כל ימי חנוכה [ועד"ז איז דער חילוק צווישן יום ראשון דחנוכת המזבח און יום אחרון דחנוכת המזבח]: אין דעם יום ראשון זיינען די אלע טעג כולל בכח: אין דעם יום אחרון זיינען דא אלע טעג בפועל²¹.

ועפ"ז יש לומר: אע"פ אז ביי חנוכת המזבח קען מען זאגן „זאת“ (זאת חנוכת המזבח) אויך בנוגע ליום ראשון מצד דעם וואס אלע טעג זיינען אין אים כולל בכח — איז אבער ביי חנוכה אנדערש: היות אז דער גדר פון חנוכה איז, זיין אויפטו איז הפועל (כדלקמן), דער-פאר איז דאס וואס יום ראשון איז כולל אלע טעג בכח, טוט ניט אויף (ובמילא קען ניט אנגערופן ווערן) „זאת חנוכה“.

און דער ענין — אז חנוכה איז פאר-בונדן מיט בפועל דוקא — איז אויך מרומז אין דעם שם „חנוכה“ (וכידוע אז דער שם „אשר יקראו לו בלשון הקודש“ פון יעדער זאך איז מרמז אויף איר תוכן²²): עס ברענגט זיך אין פוסקים²³

זרוע שטכא ע"פ מגילת תענית פ"ט. מהרש"א שבת שם. וראה לקרית ברכה (צג, ג), סידור שער החנוכה (רעו, ג) שלכן קורין בחנוכה ענין קרבנות הנשיאים. ע"ש. וראה לקריש ח"כ ע' 633 בהערה. ושי"נ.

20) להעיר שמדיה ברוך שעשה נסים שם מובן שיום ח' דחנוכה הוא ע"ד יום שמיני למילואים, ולכן יום השמיני נק' זאת חנוכה זאת חנוכת המזבח.

21) ראה גם לקריש ח"כ ע' 54-55. ושי"נ.

22) ראה שער היחוד והאמונה פ"א. שם פ"ז (פד),

ב.)

23) אבודרהם סדר יהודלקת נר חנוכה. הובא בעמ"ז לשריע אורח סי' עת"ו.

ומקיים המצוה — דעריבער קומט צו אן עילוי והוספה אויך אין דעם ענין פון הידור מצוה עצמו (לגבי דעם הידור ביי אנדערע מצות), דער אופן פון מהדרין מן המהדרין.

און דאס גופא איז געווארן דער מנהג פשוט ביי אלע אידן — אידן האבן אנגענומען אויף זיך די אויפפירונג — מנהג — מצד עצמם, ניט מצד ציווי השו"ע — צו זיין מהדרין מן המהדרין, דאס איז געקומען דורכאויס מצד אידן⁵⁸, ווייל דאס איז דער אויפטו פון נרות חנוכה — עס קומט מצד המקבל⁵⁹, ער טוט אין באלייכטן דעם חשך⁶⁰.

י"ד. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פארשטיין פארוואס דוקא דער אכטער (לעצטער) טאג פון חנוכה ווערט אנגע-רופן „זאת חנוכה“⁶¹ (און ניט דער

58) והיינו שבני" הוסיפו בגוף ועצם המצוה. ע"י הידור המצוה שלהם. ובפרט להדיעה דנרות הנוספים הם חלק מחפצא דניח' (והרי ענינם הוא, להראות ולגלות הנס' (רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג), וע"י הוספת הנרות מהדרין ה"ז מוסיף בלהראות ולגלות הנס, והוספת הנס שכל יום) — ראה בארוכה לקריש ח"כ ס"ע 208 ואילך. משא"כ ההידור מצוה סתם אפילו את"ל שזהו לא רק הידור במעשה הגבירא (ראה הערה הקודמת), הרי, טובה נאה שופר נאה' וכיו"ב י"ל דאינו מוסיף בגוף ועצם המצוה דסוכה ושופר. וראה בארוכה לקריש ח"כ ס"ע 10 ואילך.

59) וה"ז בדוגמת העילוי במנהגי ישראל (היינו שישראל מוסיפים בתורה) גם על דברי סופרים (ראה לקרית סוכות פ, סע"ג. סידור רסט, ב).

וע"פ הנ"ל יש לומר, שג' הענינים — מצות דאורייתא, מצות דרבנן (פורים כ"ו), ומצות חנוכה (ובמיוחד — נרות חנוכה) — הם דוגמת ג' הענינים שמצינו בחג הסוכות (ראה לעיל הערה 10) — ז' ימי סוכות, שמע"צ ושמיח"ת (ראה בארוכה לקריש ח"כ ע' 381 ואילך).

59) ראה לקמן סע"ף יא. ושי"נ.

60) גם להדיעה והסברא שכל ימי חנוכה נפרדים הם, וכל יום הוי (ענין) ומצוה בפ"ע.

ימים טובים ומועדים, אע"פ אז אויך ביי זיי איז (בענין דפליגי ב"ש ובי"ה) „הלכה כבית הלל“ — הערט זיך אבער אז דער „למעלה“, תורתו (מצות ה')⁶², איז גדרי העולם.

און דאס איז אויך דער טעם פאר-וואס מען געפינט ביי חנוכת המזבח אז אויך דער ערשטער טאג איז, זאת חנוכת המזבח⁶³ — ווייל משכן (ועד"ז — מקדש ראשון) איז ענינו דער ג' ימי אלקות מלמעלה⁶⁴; און דעריבער, איז אויך אין דעם „בכח“ פון יום ראשון פון חנוכת המזבח שוין דא דער „בפועל“ וכמילא קען מען און מען זאגט אויף דעם „זאת חנוכת המזבח“.

משא"כ ביי חנוכה וואס איז כולו פאר-בונדן מיט גדרי המקבל, קען מען ניט זאגן „זאת חנוכה“ ביום ראשון מצד מעלת ה„בכח“, נאר דוקא אויפן לעצטן טאג חנוכה, ווען ס'איז דא דער „בפועל“, מ'האט אלע טעג בפועל, זאגט מען „זאת חנוכה“ — דאס איז חנוכה.

יא. כשם ווי די כללות תקנה פון ימי חנוכה איז פארבונדן מיט גדר המקבל דערפאר וואס ס'איז געווען א מצב פון „בטלו דתם“ און אידן האבן געדארפט זיך מתגבר זיין אויפן חשך רוחני (כנ"ל

61) ראה הנסמן לעיל הערה 47 בתחלתה.

62) ראה תרי"א ותרי"ח ר"פ ויגש. לקריש ח"ז ע'

20. ח"ט ע' 62 ואילך. ושי"נ. וראה שם ע' 26 ואילך

בנוגע למקדש ראשון.

ס'איו ידוע דער חילוק צווישן דער גזירה אויף די אידן אין די ימי הפורים (ווי עס ווערט דערציילט בפשטות אין דער מגילה) און דעם מצב פון אידן אין די גזירה בימי חנוכה: דער עיקר גזירה פון פורים איז געווען אויף די גופות פון אידן, ובלשון הלבוש⁴⁹, שהיתה הגזירה להרוג ולהשמיד את הגופות. ולא את הנפשות⁵⁰; ד.ה. ביי אידן איז געווען ניכר אויך בגוף בגלוי אז זיי זיינען אז „עם אחד“ וועלכער איז פארבונדן מיטן אויבערשטן, אז „ודתיהם שונות מכל עם“.

משא"כ בימי חנוכה איז געווען א מצב וואס בעיקר (בלשון הרמב"ם⁵¹) „גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות“. ס'איז גע- ווען א מצב פון חשך רוחני, ווען דער אור התורה (נר מצוה ותורה אור) האט ניט מאיר געווען בגלוי, גלות התור- רה⁵², טמאו כל השמנים שבהיכל⁵³; אידן האבן זיך מתגבר געווען אויפן חשך שבעולם פון די יוונים, זיך מוסר נפש געווען פאר דתם, תורה ומצות.

און וויבאלד אז די מסירת נפש איז געווען אינגאנצן מצד ה„מקבלי“

(49) אריח סתר"ע ס"ב.

(50) כמו שמשיך בלבוש שם, שאפילו המירו דתם חזי לא הי מקבל אותם. אבל להעיר שבתרא (צו, א, וראה שם קית, ג, כ, ד) מפורש, שהרי אם רצו להמיר דתם לא הי המן עושה להם כלום שלא גזר אלא על היהודים.

(51) הלי חנוכה רפ"ג. — וראה לק"ש ח"י ע' 144 הערה 18.

(52) תרי"א לב, ב. אהיה חנוכה (כרך ה) תחקנה, ב ואילך, ובכ"מ. עיי"ש בארוכה החילוק דנסימ דפסח (ציי"מ) ופורים לחנוכה דלא גלו מארצם רק גלות התורה להשכיחם תורתך כו.

(53) שבת שם.

(54) ראה בארוכה שערי אורה בהקדמה שזו הפרש בין המסניף בימי אחשורוש שהיתה מצד

משא"כ בפורים — ווען עס זיינען גע- ווען נביאים, גלות יכני' כו' מרדכי ואסתר וכי' — דעריבער איז אויך דער יו"ט (חנוכה) געקומען מצד תקנת חכמים, כנ"ל.

ט. ווי אין כללות הי"ט פון ימי חנוכה איז מודגש דער גדר המקבל, עד"ז געפינט מען ביי דער מצוה עיקרית פון חנוכה — הדלקת נר חנוכה:

ככלל געפינט מען צוויי אופנים בקיום מצוה — קיום המצוה (סתם) און קיום מצוה בהידור; ביי נרות חנוכה געפינט מען א חידוש: נוסף לקיום כאופן של „מהדרין“, איז דא — „מהדרין מן המהדרין“⁵⁴.

נאך א חילוק בפועל: הידור מצוה ביי מצות ווערט אפגעהיט דורך א סוג מסוים (און אפילו ניט דורך דעם רוב) פון אידן, ביי נרות חנוכה אבער איז די הנהגה פון מהדרין מן המהדרין גע- ווארן דער מנהג פשוט⁵⁵ ביי אלע אידן.

ו"ל דעם טעם אויף דעם⁵⁶ — ווייל דער ענין פון הידור מצוה ווייזט אויף א השתדלות נוספת אין קיום המצוה מצד דעם אידן המקיים המצוה — אז ער טוט עס ניט נאר בכדי צו יוצא זיין ידי חובתו בקיום הציווי (מלמעלה), נאר ער איז מוסיף הידור מדילי⁵⁷.

און וויבאלד אז אין חנוכה איז במיוחד מודגש די מעלה פון מקבל התורה

המשפיע — להמסנף בימי חנוכה שהיתה מצד המקבל. ע"ש.

(55) רמ"א אריח סתר"ע"א סו"ב.

(56) ראה לק"ש ח"ה ע' 449 ואילך (ביאור בארי"א).

(57) ראה רמב"ם הלי' אסורי מונב ספ"ז בדין כל חלב להי: הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו כו'. ולהעיר מפרשי יומא ע, א דיה להראות חזונו. וראה לק"ש שם ע' 451.

האט זיך שוין אפגעטאן דער עיקר שמצדה: עס פעלן נאר ענינים שמחוץ הימנה (זמן וכו') אז דאס זאל אראפ- קומען אל הכפועל²⁸.

און דערפאר איז דעת בית שמאי אז בעניני תורה רעכנט מען זיך מיטן „בכח“ — ווייל תורה האט די שליטה אויף מציאות העולם; וכדחז"ל²⁹ עה"פ³⁰ „לא-ל גומר עלי“, אז אזוי ווי תורה פסקינט אפ, אזוי ווערט בפועל אויפגע- טאן אין וועלט. און דעריבער, ווען תורה רעדט וועגן עניני העולם — ד.ה. ווי זיי זיינען אין דער „וועלט“ פון תורה ומצד תורה — איז דער עיקר הדבר ווי זיי זיינען „בכח“ וואס דעמאלט שאפט זיך זייער מציאות,

די חפצא דארף אבער ווערן א מציאות אין (גדר וחפצי פון) עולם — דערפאר דארף זיין הדלקת נר.

ו. ויתירה מזו יש לומר, אז דאס וואס לויט ב"ש ווערט א זאך באשטימט לויט איר „בכח“, איז עס ניט נאר דער- פאר וואס מצד תורה איז דער „בכח“ דער עיקר פון א זאך, נאר נאך מער, אז אין דעם „בכח“ איז פאראן דער „כפועל“.

ווארום תורה איז דאך תורתו של הקב"ה, און ביים אויבערשטן איז דאך „אין כח חסר פועל“³¹. ס'איז ניט ווי בא

ווערט די מציאות פון א זאך באשטימט דוקא לויטן „בכח“ (ווי מען זעט עס ביי נרות חנוכה, אז לשיטתם ווערט דער מספר הנרות נקבע „כנגד ימים הנכנסין“ און ניט „כנגד ימים היוצ- אין“²⁶) —

לכאורה איז ניט פארשטאנדיק: וואס איז די סברא צו זאגן, אז ס'זאל מכריח זיין דוקא דער „בכח“ פון א זאך — ווען די זאך איז (נאך) ניט פאראן במציאות?

[ע"ד ווי ביי נרות חנוכה: מען זאל אנצינדן בפועל ביום ראשון דחנוכה אכ"ט ליכט דערפאר וואס זיי זיינען פאראן בכח, בעת אז ער „זעט“ בפועל (ניט מער ווי) איין טאג²⁷].

דער ביאור אין דעם איז: דאס וואס דער עיקר מציאות פון א זאך איז דער „כפועל“ — איז בנוגע דעם נברא, והטעם — ביי אים איז שייך אז די זאך זאל בלייבן „בכח“ און ניט ארויסקומען בפועל ובטל כל הדבר; און דעריבער, כל זמן ער האט ניט די זאך בפועל, פעלט ביי אים דער עיקר;

ולכן ווען עס רעדט זיך וועגן חפצא (והמצווה שבה) מצד עצמה — א „בכח“ ביי וועלכן ס'איז ניט שייך (א מניעה) אז ער זאל ניט קומען „כפועל“ — דע- מאלט איז ווי נאר די זאך איז דא „בכח“

(26) ראה בארוכה לק"ש שם.

(27) ועד"ז הוא במחלוקת דרי"א וחכמים ור"ג כסוף זמן קיש של ערבית, דלרי"א (שהוא מתלמידי ב"ש — רשי" ד"ה שמותי ותודיה דרי"א שמותי שבת קל, ב) הוא רק עד סוף אשמורה ראשונה (ריש מסי בארות) — כי סיל דפי' בשכ"ב הוא, כל זמן שבני אדם עוסקים לילך ולשכב. כל שדעתו לישן כבר שכב וישן (פרשיי שם ד, סע"א), משא"כ לאחזי בזמן שכבה בפועל אין לקרות קיש — ראה בארוכה לק"ש שם.

(28) להעיר ממשנית בלק"ש שם (ע' 74 שוה"ג להערה 33, ור"ג) שזו החילוק בין ה„בכח“ שבימי חנוכה (ור"ה לילי) לה„בכח“ שבחלות דבש" ע"ש. (29) ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. ועוד — הובא בשי"ד (ושו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סק"ג (סקכ"ג). (30) תהלים נו, ג. (31) ראה פרדס שערי יא (שער הצנחנות) פ"ג. הובא ונתבאר בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. המשך תרס"ז ע' ה ואילך. קלט ואילך (וראה בהוספות שם (הוצאת תנשי"א) ע' תרגס ואילך). ד"ה ולקחתם אעתי'.

א נברא, וואס כח און פועל זיינען באזונדערער זאכן און דערפאר איז דער כח חסר פועל: אבער באם בורא איז ווי נאָר די זאך איז דאָ, בכח" ווערט גלייך אויפֿגעטאָן דער בפועל" (אין דעם „בכח").³²

און דעריבער האַלטן ב"ש אַז (בעניני תורה), אזלינן בתר בכח" — ווייל מצד התורה (תורתו של הקב"ה) איז, אין כח חסר פועל".

ועפ"ז יש לומר, אַז די מחלוקת צווישן ב"ש און ב"ה צי „אזלינן בתר בכח" אָדער „אזלינן בתר בפועל" איז אַ פלוגתא אין כללות הגדר פון תורה (ומצות!):

תורה ומצות זיינען דאָך געגעבן גע־וואָרן פון דעם אויבערשטן צו אידן (ווי זיי זיינען למטה) — „נתן לנו את תורתו" — און דערפאר זיינען דאָ אין תורה צוויי ענינים:³³ גדרים אין וועלכן עס דריקט זיך אויס דער צד הנותן און גדרים וואָס זיינען בערך, בתכונות פון מקבל. און ווי מען געפינט אין תורה צוויי קצוות: „אין דברי תורה מקבלין טומאה" (אפילו ווען זיי ווערן געלערנט דורך אַן אדם בלתי טהור), ווייל זיי זיינען „דברי (כאש)";³⁴ דברי ה': ולאידך גיסא — איז, הרב שמחל על כבודו כבודו מחול" ווייל „תורה דילי" היא".³⁵

און דעריבער בעניני תורה שבעולם, קען עס זיין אויף צוויי אופנים: (א) ווי דאָס קומט אויס מצד גדר הנותן (של

(32) ראה ד"ה ולקחתם שם (סה"מ תרע"א ע' טו) דבאמת אין אנו יכולים לומר באו"מ כח בלא פועל. (33) ראה באריכה הדרן האַ על מסי פסחים (נדפס בהגשפ קה"ת תשל"ז ושל"אח"ז) — מחלוקת ר"י ור"ע הדרן על פרקי אבות (לקריש ח"ז ע' 395 ואילך. ביאורים לפרקי אבות בסופו) וש"נ.

(34) ברכות נב, א.

(35) קדושין לב, טע"א ואילך.

כללות הענין פון חנוכה (אַז אידן האָבן דעם כח צו אויפֿטאַן אַ יו"ט) דריקט זיך אויס אַז — „נתן לנו את תורתו", דער אויפֿטו פון תורה אין (גדרי ה)מקבל".

ה. אַט דער ענין מיוחד אינעם יום־טוב פון ימי חנוכה (אַז ער איז געקומען מצד אידן, „התקינו חכמים") איז אויך פאַרבונדן מיטן תוכן פון כללות המאורע והנס דחנוכה:

דאורייתא . . . מלמעלה למטה וא"כ בא נמשך הגילוי מצד עצמו מלמעלה למטה . . . מי מעכב ומי מונע לה ית"ש והיד ה' תקצר, משא"כ בחנוכה שהוא מדרבנן שהם המשכיכו להיות גילוי זה וא"כ כיון שממשיכים זה מלמטה א"פ להגיע . . . כ"א מעט . . . ואח"כ מעלין בקודש כו"י. עיי"ש.

וע"פ המבואר שם יומתק החיוך דב' הטעמים שבשבת (פא, ב) דביש וביה, הטעם דביש כנגד הימים הנכנסין וביה כנגד הימים היוצאין („בכח" או „בפועל") עס דייעה ה"ב, טעמא דביש כנגד פרי החג וטעמא דביה מעלין בקודש ואין מורידיו, כי גם בהטעם כנגד ימים הנכנסין (— אזלינן בתר בכח), היינו לפי שלדעתם עיקר הענין בהמצוה הוא מצד גדר הנותן, מצד למעלה, שזה מודגש בדאורייתא, כנגד פרי החג [וי"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) שזהו דיוק ל' רש"י בשבת שם, פרי החג מתמעטים והולכים בקרבנות 99 פנחס]. וראה הערה הבאה. ולדעת ב"ה אזלינן בתר בפועל, לפעול בגדר המטה, ומכיון שנמצא למטה עליו להעלות בקודש.

(48) ולדעת ב"ש י"ל דס"ל דגם במצות ניח (ובכללות מצות דרבנו) ענינו שגם בהן יורגש גדר הנותן, והיני דגם בזה דהתקינו חכמים נרגש שהיא מצד הציווי ועיקרו מצד התורה. להעיר משרית חת"ס (אויף סר"ח. י"ד סר"לג. ועוד. ועיין גם כביאור הר"פ פערלא לטהמ"צ לרס"ג מ"ע נ"ט) בדעת הבה"ג דעיקר חנוכה הוא מן התורה החיוב לעשות זכר כ"י לפי שמצוה לקבוע יום טוב על כל נס ק"י מיצי"מ, אלא שהחכמים קבעו מה לעשות בהם מעין המאורע. ונמצא שעיקר חנוכה הוא מן התורה ופירושו מדרבנן. ולהעיר גם שבכל מצות דרבנן ישנו קיום מ"ע על פי התורה אשר יזרוך ולית דלא תסור (ראה רמב"ם ריש הל' ממרים). וראה סהמ"צ להציצ שם סס"ב.

דער יו"ט חנוכה (ומצות") איז אַנ־דערש פון די רגלים (ומצותיהם) דער־מיט וואָס דאָס איז אַ יו"ט דרבנן, מדברי סופרים, חכמים, וואָס אידן האָבן מחדש געוועזן.³⁶

נאָך מער: חנוכה איז אין דעם אַנדערש אויך פון פורים — וואָס אַע"פ אַז אויך פורים איז דרבנן, איז עס אָבער געקומען דורך „תקנת הנביאים"³⁷, וואָס ענינם איז צו איבערגעבן און מגלה זיין דבר ה' — „גלה סודו אל עבדיו הנבי־אים"³⁸, ביז אַז פורים ומגילת אסתר האָבן אידן געפועלט אַז עס איז גע־וואָרן כתבוני לדורות"³⁹, זיי זיינען אין די כ"ד ספרי קודש.

משא"כ חנוכה⁴⁰ איז אַ יו"ט וואָס „התקינו חכמים"⁴¹ אין זמן בית שני⁴² לאחר שפסקה הנבואה.⁴³

ומהאי טעמא איז דער כלל פון „הלכה כבית הלל" (אַז אזלינן בתר בפועל, ווייל תורה איז דן לויט גדר ה)מקבל) מודגש במיוחד ביי חנוכה⁴⁴ — ווייל אינעם

(39) וכמו כל ענינים דרבנן שלכן „עריבים עלי ד"ס" (ע"ז לה, א ובפרש"י שם). וראה שהש"ר עה"פ (שה"ש א, ב) כי טובים דודך מיון (ב). נתבאר בתורא (נב, סע"ד ואילך). לקו"ת מטות (פה, א), סוכות (פ, ב), שה"ש (ו, א). מצה זו תר"ם (ס"ע נג ואילך). ועוד.

(40) לשון הרמב"ם ריש הל' מגילה.

(41) עמוס ג, ז.

(42) מגילה ז, א.

(43) ראה יומא (כט, א): דאסתר נס דניתן לכתוב משא"כ חנוכה.

(44) לשון הרמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג.

(45) וראה ע"ח (שער מיעוט הירח פ"ב) דמקום המלכות בגלות בכל (כולל אחשורוש ופורים) — למעלה מבזמן בית שני.

(46) יומא ט, ב. סוטה מה, ב. ועוד.

(47) ראה תורא (לד, ב) וסהמ"צ להציצ מצות נר חנוכה (עד, ב) ביאור מחלוקת ב"ש וביה דביש למדיו ניח מפרי החג „וביה סברי מעלין בקודש . . . דלא דמי ללמוד זה מפרי החג כי חגה"ס הוא

התורה): (ב) ווי דאָס איז מצד גדר ה)מקבלים („לנו"), אידן.

און דאָס איז די הסברה אין דער פלוגתא צווישן ב"ש און ב"ה: ב"ש האַלטן אַז דער עיקר מכוון פון נתינת התורה איז צו אויפֿטאַן אַז אין די מקבלי התורה („לנו") זאָל זיך אָנהערן, זאָלן זיין גדר ה)נותן התורה ומצוה המצוות; און דעריבער, אַע"פ אַז תורה איז לא בשמים היא³⁶, זי איז געגעבן געוואָרן למטה צו אידן, איז אָבער תורה פאַר־בליבן ווי זי איז מצד הנותן, און דער־פאַר איז „אזלינן בתר בכח".

אָבער לפי שיטת בית הלל איז דער עיקר מכוון, אַז תורה ומצות זאָלן פועל זיין אין די אידן ווי זיי זיינען דאָ למטה אין זייערע גדרים. און דעריבער האַלטן זיי אַז דיני התורה ווערן נקבע לויט גדר ה)מקבל — אזלינן בתר בפועל".

ז. דערמיט וועט מען אויך פאַר־שטיין פאַרוואָס דוקא ביי חנוכה איז מודגש (ביז — בשם) אַז „הלכה כבית הלל" — אַע"פ אַז דאָס איז אַ כלל בכל התורה כולה, ביז אַז ב"ש במקום ב"ה אינה משנה³⁸ — ווייל חנוכה איז באופן מיוחד פאַרבונדן מיט גדר ה)מקבל:

(36) נצמים ל, יב. ראה ב"מ נט, ב.

(37) והשייכות לב"ש וביה — כי ב"ש שרשם מבחי הגבורות וביה — חסדים (ראה חז"ג רמה, א. אגה"ק ס"ג (ק"ט, א). לקו"ת שה"ש פת, ג. ובכ"מ) ועניו הגבורה הוא העלאה מלמטה למעלה, ולכן הכוונה בהמטה שיתעלה למעלה (הבפועל כמו"ש מצד הבכח), משא"כ חסד ענינו בחי גילוי והמשכה מלמעלה למטה, ומצד זה הכוונה בהמטה גופא, ולכן ט"ל אזלינן בתר בפועל, שהמעלה יומשך בגדרי המטה — ראה באריכה לקריש ח"ז ע' 78 שזוהי פלוגתת ב"ש וביה (תגינה יב, א) אם שמים נבראו תחלה או ארץ נבראת תחלה.

(38) ברכות לו, ב. וש"נ.